

מסורת הש"ס

- ↑ נִלְמָן לֵב: וַעֲשֵׂה פִירְשָׁיו, 3) עֵינִי תוֹסֵפוֹת בְּסוּרֹת לֹא: דִּיּהֵּ אִיִּן, 4) נִלְמָן הֵ: לֵב פִּו: כְּמוֹתֹת כֵּב, 4) דִּבְרִיק טו, כְּמוֹתֹת מֵאָ, 5) וְיֵל אַחֵר דִּיּהֵּ בִית, 6) וְעוֹעַ תּוֹסֵפוֹת בִּבְרִיק נָד: דִּיּהֵּ בִימִין, 7) וְעֵינִי תוֹסֵפוֹת בְּסוּרֹת לֹא: דִּיּהֵּ אִיִּן,

תורה אור השלם

- ↑ משפט אחד ידעה לבם בפר בַּאֲרֹךְ ידעה כי אָנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כד כב
- ↑ לא תעשו עֹל במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול בַּצֶּדֶק תִּשְׁפֹּט עַמִּיחָי: ויקרא יט טו

מוסף רש"י

משפט אחד יהיה לכם. וכיון דאשכחן דכתיב דדיני נפשות ודשם וחקרת וגו' (דברים יג) ודשם וחקרת הוא הדין לדיני ממונות: **שלא תעוול דלת**. שימנעו מלהלוות שמא יכפור והעדים יטעו ולא תהא עדותן מכוונת ויפסיד. והכא נמי שמא לא ימצא מומחין לכופו לדין: **אלא מעסה טעו**. הדיוטות דדיני ממונות לא ישלמו דכיון דברשות רבנן קא נחמי הוו להו כמומחין וכל המומחה לב"ד אס טעה פטור מלשלם כדלקמן בלמדך דדיני ממונות (דף ג.) הא שאינו מומחה חייב: **כל שכן שאסה נועל דלת**. דסבר דלמא טעו די דינא ופטרי ליה ומפסידנא: **אי הכי**. דבהודאות והלואות שלשה צעינן למה ליה לרבי אבהו לאוקומה למתניתין במה הן קתני [ג:]: **פרסי קסני**. מצי למימר דיני ממונות דהיינו הודאות והלואות בשלשה כל דהו וגזילות וחצלות ג' מומחין ומשום דחלוקין דציניהן לא כלליהו צחד כללא: **ועוד**. אי חדא קתני למה לי למיתני תרי זמני שלשה הכי איצטרי למיתני דיני ממונות שהן גזילות וחצלות ג': **פרסי קסני**. דודאי ג' צעינן דעירובי פרשיות כתיב כחן ומיהו דהדיוטות כגי משום דרבי חנינא [שס] והכי קאמר דיני ממונות דהיינו הודאות והלואות בשלשה הדיוטות וגזילות וחצלות בשלשה מומחין: **מדאורייתא חד נמי כשר**. דהודאה והלואה דכתיב תשפוט לשון יחיד ואין עירוב פרשיות כחן ומתניתין דודאי תרתי קתני כדאמרן ומיהו שלשה דהודאות והלואות לאו מדאורייתא אלא מדרבנן: **גוירה משום יושבי קרנו**. תגרין שאין בקיאים בטיב

דיני ממונות בשלשה

שאלת אברהם אבינו על שאלת אברהם אבינו

שנאמר משפט אחד יהיה לכם. ממונות כנפשות וכיון דכתיב דרישה וחקירה בדיני נפשות דכתיב (דברים יג) ודרשת וחקרת הוא הדין לדיני ממונות: **שלא תעוול דלת**. שימנעו מלהלוות שמא יכפור והעדים יטעו ולא תהא עדותן מכוונת ויפסיד. והכא נמי שמא לא ימצא

שאלת אברהם אבינו על שאלת אברהם אבינו

שנאמר י משפט אחד יהיה לכם ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין ⁽⁶⁾ אלא מעתה טעו לא ישלמו כל שכן אתה נועל דלת בפני לוויין אי הכי תרתי קתני דיני ממונות בשלשה הדיוטות וגזילות וחבלות בשלשה מומחין ועוד ⁽⁷⁾ שלשה שלשה למה לי אלא אמר רבא תרתי קתני משום דרבי חנינא רב אחא בריה דרב איקא אמר מדאורייתא חד נמי כשר שנאמר ⁽⁸⁾ בצדק תשפוט עמיתך אלא משום יושבי קרנות אטו בתלתא מי לא הוו יושבי קרנות אי אפשר דלית בהו חד דגמיר אלא מעתה טעו לא ישלמו כ"ש דנפישוי יושבי קרנות מאי איכא בין רבא לרב אחא בריה דרב איקא איכא בינייהו דאמר שמואל ⁽⁹⁾ שנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראו בית דין חצוף לרבא לית ליה דשמואל לרב אחא בריה דרב איקא אית ליה דשמואל: נוק וחצי נוק וכו': נוק היינו חבלות משום דקא בעי למיתנא חצי נוק תני נמי נוק שלם חצי נוק נמי היינו חבלות תנא ממונא וקתני קנסא הניחא למאן דאמר ⁽¹⁰⁾ פלגא ניוקא קנסא אלא למאן דאמר פלגא ניוקא ממונא מאי איכא למימר אלא איירי דקא בעי למיתנא תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה דממונן שאינו

דינן ויזכה את החייב ויחייב את הזכאי: **דגמיר**. ששמע מחכמים ומדיינין הלכות דין מלוה: **טעו לא ישלמו**. דהא ברשות נחמי אפי' מדאורייתא: **כל שכן דנפישוי יושבי קרנו**. דלא איכפת להו למיגמר: ⁽¹¹⁾ **לרבא**. דאמר מדאורייתא תלתא צעינן לית ליה דשמואל דאמר דיניהן דין: **ביום דין חלוף**. שעברו על תקנת חכמים: היינו נוק היינו חבלות. מאי קרי נוק ומאי קרי חבלות הא נוק אחד מחמשה דברים של חבלות הוא [ג"ק פג:] וליתני חבלות ולא צעי נוק: **חצי נוק נמי היינו חבלות**. דשור תס שחבל אינו משלם אלא חצי נוק וכיון דתנא חבלות אף חצי נוק במשמע: חבלות ממונא הוא דאפחתיה לדמי'. חצי נוק קנסא הוא דקסת שוורים אינם נוגחים ולא היה לבעלים לשמרו כל זמן שלא הועד ולא צעי לשלומי מידי אלא קנסא הוא דקנסיה רחמנא כדי שירבה בשמירת שוורים: **פלגא נוקא ממונא**. בצדק ארבעה אצות (ב"ק דף טו.) פליגי דה דקסבר סתם שוורים נגחים הם ומדינא כולוה צעי לשלומי דהוא ליה למינטריה ורחמנא הוא דחס עליה:

שאלת אברהם אבינו על שאלת אברהם אבינו

תאמר מאי קושיא הא לא מחייב לשלם אלא"כ נטל ונתן ציד כדאמר בלמדך דדינא הכי ואיכא דוכתי דלא דייק: **וּבַמִּדְאוּרִייתָא** **חד נמי בשר**. פירש בקונטרס דקסבר אין עירוב פרשיות כתיב כחן וקשה דא"כ בצדק תשפוט למה לי לכן נראה דאפי' למאן דאית ליה עירוב פרשיות קאמר: **אי אפשר דלית בהו חד דגמיר**. דמאן דלא גמיר פסול לדינא כדמוכח בזה בורר (לקמן דף כג.) דתנן זה פוסל דיינו של זה ופריך בגמרא כל כמיניה דפסול לדיינים ומשני בערכאות דקוריא ופירש שס בקונטרס שהם יושבי קרנות ואע"ג דפליגי רבנן ואמרי אימתי בזמן שמציא עליהם ראהיה שהם קרובים או פסולים הא לאו הכי לא מצי פסיל היינו דווקא בערכאות שנתמנו להיות דיינים: **ב"ש** דנפישוי יושבי קרנות.

גם כאן פריך מכח זה כיון דחיישת ליושבי קרנות הוה לן למימר טעו לא ישלמו כדי שלא יתרחקו הנהו דגמירי ואז אי אפשר דליכא חד דגמיר ומשני כ"ש דנפישוי לכן ישלמו כדי שילמדו דיני ממונות שלא יטעו פן יתחייבו לשלם: **לרבא** **לית ליה דשמואל**. ד"ה פוסק כשמואל אע"ג דרבא פליג עליה משום דרב נחמן קאי כוותיה לקמן (דף ה.) והא דאמר בפרק צ' דכתובות (דף כב. ושם) גבי ג' שיצבו לקיים את השטר ומת אחד מהן ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו דמשמע דאין הלכה כשמואל ה"פ כשמואל בעלמא סבירא להו בקיום וצוה אין הלכה כמותם דאפילו רב נחמן דקאי כשמואל דשנים שדנו דיניהם דין מודה דקיום שטרות ג' כדאמר בחוקת הבתים (ב"ד דף ת. ושם) וכן הא דאמר בזה בורר (לקמן דף ל. ושם) גבי אודיתא ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו התם נמי ה"פ כשמואל בעלמא סבירא להו בלודיתא וכתבו בהודאה בפני שנים בלא קנין וצוה אין הלכה כמותו כדאמר התם בפני שנים וקנו מידו כותבין וצפני שלשה כותבין ואפילו לא קנו מידו וכדמפרש התם דקצבי דוכתא ושלמי ומומני ליה: **בָּרַךְ** היינו חבלות. לאו בשור שהיך שור קאמר דהא איתא בהחובל (ב"ק דף פד: ושם) דגובין אותו בצבל ולא צעי מומחין אלא בשור שהיך אלם והא דקאמר משום דקצבי למיתני ח"י דלא כר"ע דקאמר (שם ג.) אף תס שחבל באדם משלם צמות כ"ש ומיהו נראה דאיירי בכל ענין אף בשור דלזיק שור דהא מסיק בהחובל (שם דף פד:) דהא דגובין בצבל נזקי שור בשור היינו דווקא נזקי שן ורגל דמועדין מתחלתן אצל נזקי קרן אמרינן התם דאין מועד בצבל:

פרק ראשון סנהדרין ג.

שאלת אברהם אבינו על שאלת אברהם אבינו

שנאמר משפט אחד וגו'. ואס תאמר ת"ל דעיקר דרישה וחקירה צעדים וזוממין כתיב בפרשת שופטים בדיני ממונות ובדיני נפשות וי"ל דמכל מקום לא הוה מזכרינן דרישה וחקירה בשאר דיני ממונות אלא דווקא צעדים וזוממין אי לאו דכתיב

משפט אחד: **שִׁלָּא תַנְעוּלָ דלת בפני לוויין ב'**. גזילות וחצלות וכתובת אשה וירשות ומתנות ככולהו נמי לא צעינן דרישה וחקירה כדי שתנעול דלת בפני גולנין ואס תאמר מהאי טעמא לא ניצטרי מומחין בגזילות וחצלות כמו בהודאות והלואות ויש לומר דלגבי מומחים לא שייך למיחס ציה כמו זה דנחששא מועטת אדם נמנע מלהלוות לחבירו אס לא ימצא דיינין מזוממים לגבות חובו אצל גזילות וחצלות יודע הגולן שיטריח הגולל אחר המומחין עד שימצא לדון עס הגולן ועי"ל דגזילות וחצלות נמי צעו דרישה וחקירה ולא ממעטינן אלא הודאות והלואות והא דמוקי בריש אחד דיני ממונות (לקמן דף ג:) מתניתין דמזכרש דרישה וחקירה בדיני קנסות לאו דווקא דיני קנסות קאמר דגזילות וחצלות קרי להו נמי קנסות כדאשכחן לקמן (דף יג:) גבי שאלמלא הוא צטלו דיני קנסות דמיירי בכל הנהו דצעי שלשה מומחין מיהו כתובת אשה וירשות ומתנות ונזקי שור בשור הוי צכלל הודאות והלואות וכל הנהו דמסקינן בהחובל (ב"ק דף פד:) דעבדינן שליחותייהו וגובין אותו בצבל ולא צעי מומחין ואס תאמר והא אשכחן בכמה דוכתין שהיו דנין בצבל גזילות וחצלות צפ"צ דב"ק (דף כה.) גבי ההוא גבירא דצנה אפדנא אקילקלתא דיתמי וחסן בישא (שם דף לו.) דתקע ליה לחצריה וכן בכמה מקומות ויש לומר דצכלל הנהו אפשר שדחקו זה את זה ע"י דתפסי או דאמר אקצעיהו לדינא בלחץ ישראל כדאיתא בצוף פרק קמא דב"ק (דף טו.) וי"מ דוקא גזילות שעל ידי חצלות כמו דמינצי די תרי ומחו להדדי עד שמוקף אחד וגחל את חבירו כדי האי גוונא לא שכיח ולא עבדינא שליחותייהו וא"ת והיאך היו דנין דיני גזילות וצאחהו נשך (ב"מ דף סא:) היאך היו דנין דיני רציית הא אמרינן ריש הגחל קמא (דף נד:) הגולנים ומלוי רצייתם שהחזירו אין מקבלין מהם וי"ל דהא אמרינן בימי רבי נשנית משנה זו ומפרש רבינו תם דווקא בימינו ולא לפנינו ולאחרינו משום עובדא דהתם ולהכי לא פריך התם מכמה משניות אלא מבזרייתות ששנאן רבי לרבי חיילא: **אִלָּא מעתה טעו אַא ישלמו**. פירש בקונטרס כיון דברשות קא עבדי הוי שאינו מומחה כמומחה ולשון כ"ש שאתה נועל כו' אין מתנישז דלא ה"ל למימר כ"ש אלא ה"ל למימר א"כ אתה כו' אלא משמע מלשון כ"ש דמימר נעילת דלת הוה פריך וה"פ כיון דחיישת לנעילת דלת הוה לן למימר טעו לא ישלמו דאי מחייבת להו לשלם לא יתראו להתמנע דנין ואס

תאמר מאי קושיא הא לא מחייב לשלם אלא"כ נטל ונתן ציד כדאמר בלמדך דדינא הכי ואיכא דוכתי דלא דייק: **וּבַמִּדְאוּרִייתָא** **חד נמי בשר**. פירש בקונטרס דקסבר אין עירוב פרשיות כתיב כחן וקשה דא"כ בצדק תשפוט למה לי לכן נראה דאפי' למאן דאית ליה עירוב פרשיות קאמר: **אי אפשר דלית בהו חד דגמיר**. דמאן דלא גמיר פסול לדינא כדמוכח בזה בורר (לקמן דף כג.) דתנן זה פוסל דיינו של זה ופריך בגמרא כל כמיניה דפסול לדיינים ומשני בערכאות דקוריא ופירש שס בקונטרס שהם יושבי קרנות ואע"ג דפליגי רבנן ואמרי אימתי בזמן שמציא עליהם ראהיה שהם קרובים או פסולים הא לאו הכי לא מצי פסיל היינו דווקא בערכאות שנתמנו להיות דיינים: **ב"ש** דנפישוי יושבי קרנות. גם כאן פריך מכח זה כיון דחיישת ליושבי קרנות הוה לן למימר טעו לא ישלמו כדי שלא יתרחקו הנהו דגמירי ואז אי אפשר דליכא חד דגמיר ומשני כ"ש דנפישוי לכן ישלמו כדי שילמדו דיני ממונות שלא יטעו פן יתחייבו לשלם: **לרבא** **לית ליה דשמואל**. ד"ה פוסק כשמואל אע"ג דרבא פליג עליה משום דרב נחמן קאי כוותיה לקמן (דף ה.) והא דאמר בפרק צ' דכתובות (דף כב. ושם) גבי ג' שיצבו לקיים את השטר ומת אחד מהן ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו דמשמע דאין הלכה כשמואל ה"פ כשמואל בעלמא סבירא להו בקיום וצוה אין הלכה כמותם דאפילו רב נחמן דקאי כשמואל דשנים שדנו דיניהם דין מודה דקיום שטרות ג' כדאמר בחוקת הבתים (ב"ד דף ת. ושם) וכן הא דאמר בזה בורר (לקמן דף ל. ושם) גבי אודיתא ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו התם נמי ה"פ כשמואל בעלמא סבירא להו בלודיתא וכתבו בהודאה בפני שנים בלא קנין וצוה אין הלכה כמותו כדאמר התם בפני שנים וקנו מידו כותבין וצפני שלשה כותבין ואפילו לא קנו מידו וכדמפרש התם דקצבי דוכתא ושלמי ומומני ליה: **בָּרַךְ** היינו חבלות. לאו בשור שהיך שור קאמר דהא איתא בהחובל (ב"ק דף פד: ושם) דגובין אותו בצבל ולא צעי מומחין אלא בשור שהיך אלם והא דקאמר משום דקצבי למיתני ח"י דלא כר"ע דקאמר (שם ג.) אף תס שחבל באדם משלם צמות כ"ש ומיהו נראה דאיירי בכל ענין אף בשור דלזיק שור דהא מסיק בהחובל (שם דף פד:) דהא דגובין בצבל נזקי שור בשור היינו דווקא נזקי שן ורגל דמועדין מתחלתן אצל נזקי קרן אמרינן התם דאין מועד בצבל:

אף

עין משפט נר מצוה

בג א מיי פ"ב מהלכות טקי ממון הלכה ז ופ"ה מהל' סנהדרין הל' ט סמג עשין סו לו טוש"ע ח"מ סימן א סעף א:

רבינו חננאל

שנאמר משפט אחד יהיה לכם ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעו דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין. כלומר אם תצריכהו למומחין ימנע מלהלוות אחד את חבירו כי אומר אם יכפור או יסרב אנה אמצא מומחין שידניו וירציאו משפטי טוב לי שלא להלוות. ונמצא נמנע מלהלוות. ואקשי' עליה אי הכי דחרא קתני במתניתין למה לי למיתנא ג' בדיני ממונות וג' בגולות וחבלות ואת אמרת דהכי קתני במתניתין מה הן דיני ממונות גולות וחבלות ופריך רבא לעולם תרתי קתני כלומר כי דיני ממונות בין הודאות והלוואות בין דיני (ממונות) [גזילות] שלשה מומחין בעינן. ואמאי אכשרו רבנן האידנא בהודאות והלוואות אפי' הדיוטות משום דרבי חנינא. רב אחא בריה דרב איקא אמר מדאורייתא אפילו חד כשר שנאמר בצדק תשפוט עמיתך. ומשום שוכני מדינות שאין בהם מומחין התקינו ג'. אמר אי אפשר דלית בהו חד דגמיר. וקיי"ל א כרב אחא בריה דרב איקא דמדאורייתא חד והוא מומחה וקיבלוה עלייהו דין דיני ממונות כדבעינן למימר לקמן.

(6) מונא נפ' יד רמ"ה.